

Eesti kõrghariduse roll uue majanduskasvu saavutamiseks

*Maarja-Liis Mitri
Tartu Ülikool*

Küünik Diogenes Sinopest ütles rohkem kui 2000 aastat tagasi, et iga riigi aluseks on noorsoo harimine. Tol ajal oli haridus kättesaadav väga vähestele ja küllap mõtles mees, et nendest, kes selle osaliseks saavad, sirguvad tulevased rahvahulkade liidrid. Tänapäeval pole mõeldav, et igauhest, kel diplom taskus, võiks saada autoriteet, kuid ometi on säilinud idee, et õppimises peitub edu võti – viimast nii indiviidi kui ka riigi tasandil. Tänapäevase majanduskriisi üheks põhjuseks pole mitte hariduse puudumine, vaid selle meetodite paigalseis ja kohatine arenguvõimetus.

Alustaksin siiski poliitikast, sest kõrgkooli lõpetanud spetsialistid ei saa tuua kasu riigile, mis neid ei kuula. Iga laps teab ühiskonnaõpetuse tundidest, et erakonna põhieesmärk on võimuletulek. Selle saavutamiseks tuleb meeldida enamusele, aga viimane ei suuda pahatihti näha terviklikku pilti ümbritsevast maailmast. Antiikfilosoof Platon ülistas filosoofide valitsust, küsides provotseerivalt, kes kõlbab kõige paremini laeva juhtima: kas need, kes seda tõeliselt oskavad, või peaks laskma igauhel kordamööda proovida. Viimasel juhul käituksid inimesed oma äranägemise järgi ja pole siis ime, kui laev on kreenis enne, kui järjekord on algusest kaugemale jõudnud. Sarnaselt toimivad erakonnad, kes üritavad iga sammuga võimalikult palju rahva toetust koguda. Enesele kahjulikke, kuid riigile vajalikke otsuseid julgevad teha vähesed. Näitena võib tuua kas või maksukoormuse alandamise majanduskasvu ajal – rahva hulgas populaarne otsus, mille tõttu on Eestil täna vähem ressursse, et võidelda langusega.

Stabiilse majanduskasvu saavutamiseks peaks tegema ümberkorraldusi juba gümnaasiumis ja kutsekoolides. Majanduse algõppe sisseviimine muudaks noori teadlikumaks majanduses eksisteerivatest seadustest. Neid eirates ei panna küll kedagi vangi, aga reeglite rikkumise tagajärgi võime isegi hetkel tunnistada. Hea õnne korral oskaks rahvas tulevikus eristada enesele kasulikke ja Eestile vajalikke otsuseid. Kindlasti on nende noorte hulgas ka tulevased ministrid, kantslerid ja parlamendiliikmed. Hoolimata viimaste erialast, ühendaks neid siis teadmine majanduse alusprintsipiidest ja me ei peaks enam nägema, kuidas riik üritab madalseisust väljumiseks rakendada läbimõtlemata katsetuspoliitikat, mille tagajärgi analüüsivad ainult majandusteadlased, kelle arvamust niikuinii kuulda ei võeta.

Mis puudutab otseselt kõrgharidust, siis peaks julgustama noori õppima rohkem reaalseid ja valima ülikooli asemel rakenduskõrgkooli. Ma ei usu, et matemaatikast ja füüsikast arusaamiseks läheb vaja erilist annet, aga ometi väidavad paljud, et nad pole selleks võimelised. Ausalt öeldes ei saa neid ka selles süüdistada, sest kui keskkooli õpetaja peab suutma minimaalse tundide arvuga teha lastele selgeks maksimaalse koguse materjali, ei saagi mingist mõistmisest rääkida. Pooldan tulevast reformi meie haridussüsteemis, mis vähendab riigi poolt ettekirjutatud koolitundide arvu eri ainetes ja loodetavasti lõpetab püüdluse teha lastest kõigeteadjaid, lastes neil süveneda rohkem huvipakkuvatesse ainetesse. Loodetavasti võrdsustab see kõrghariduses ka humanitaaria ja reaalia kaaluvihtisid, tuues viimasega seotud erialadele rohkem huvilisi. Reaalainetes peitub ju meie kiire infotehnoloogilise arengu saladus. Välismaalimale oleme suutnud end näidata innovaatilise riigina, kuid see maine hakkab kaduma. Eesti jääb väikeriigina alatiseks partneritest sõltuma ja seetõttu tuleks oma väärtust nende silmis tõsta, sest välisettevõtted võivad oma rahavood alati mujale suunata.

Kutsehariduse populariseerimine on samuti väga oluline. Mentaliteet, et viimase valivad rumalamad ja laisemad, hakkab Eestis küll häabuma, aga on ikka veel liiga tugevalt ühiskonnas sees. Ometi toodavad ülikoolid aastast aastasse lõpetajaid, kelle tegelik haridustase on väga madal, samas kui kutsekoolidest väljuvad suurepärase kokad, keevitajad ja elektrikud, kelle konkurentsivõime tööturul on esimestest kordades kõrgem. Olukorra teine tahk seisneb endale meeldiva eriala valimises. Paljud andekad inimesed sooviksid küll õppida juuksuriks või kondiitriks, aga valivad prestiiži tõttu midagi muud. Mis ülikoolidesse puutub, siis tihti eelistatakse näiteks füüsiku haridusele juristiksi õppimist, hoolimata sellest, mis tegelikult huvi pakub. Kõige edukamad ja õnnelikumad oleme aga siis, kui tegeleme sellega, mis meile endale meeldib. Viimasest lähtuvad ka Eesti kui terviku saavutused.

Ajaloolane David Vseviov kirjutas ajalehes Postimees, et praegune kriis ulatub majandusest palju kaugemale – tegu on väärtuste kriisiga. Leian, et Eesti inimesed peaksid oma väärtused ümber hindama, et tulla välja ummikust, milles meie ühiskond vaevleb. Viimane toob loodetavasti kaasa suunamuutuse poliitikas ja haridussüsteemis. Kuigi ka rumala poliitikaga saab riigi rikkust kasvatada, on kukkumine pärast palju valusam. Me ei saa vältida majanduse tsüklilisust, küll aga saame leevendada sellest tulenevaid probleeme nii ennetamise, targa reageerimise kui ka üksikisiku tasandil oma eesmärkide üle vaatamise ja korrigeerimise kaudu.